రైల్లో మిసెస్ కైలాసం

మధ్యాహ్నం మూడు గంటల నుండి కుండపోతగా వర్షం కురుస్తోంది. బయట కాలు పెట్టాలంటే భయంగా వుంది. చల్లటి ఈదురుగాలి ఎముకల్ని కొరికేస్తుంది. ఎలాగో సగం తడిచి రైలు స్టేషను చేరుకున్నాను. బండి రెండు గంటలు లేటు అని తెలిసి మహాకోపం వచ్చింది. ఎవరి మీదో తెలియదు. రైల్వే వాళ్ళను కాసేపు, మొత్తం ప్రభుత్వాన్ని మరికొంత సేపు తిట్టుకుంటూ వెయిటింగ్ రూంలో కూర్చున్నాను.

చాలా చిరాగ్గా వుంది. బద్ధకంగా వుంది. హాయిగా, వెచ్చగా దుప్పటి కప్పుకుని నిద్రపోవాలని వుంది. కాని అటువంటి అదృష్టం నాకు లేనందున నా మీద నాకే విసుగనిపించింది. ప్రయాణం చెయ్యక తప్పదు.

తెల్లవారి పదిన్నరకల్లా ఇంటర్వ్యూకు హాజరు కావాలి. ఎన్ని ఇంటర్వ్యూలకు హాజరు కాలేదు ఈ ఐదు సంవత్సరాల్లో? అదో ఫార్స్. ఉద్యోగం ముందే ఎవరికి

ఇవాల్లో నిర్ణయం జరిగిపోతుంది. ఈ ఇంటర్వ్యూలంతా ఓ తంతు. ప్రశ్నలు వేస్తారే గాని సరిగ్గా సమాధానాలు కూడా వినరు.

రైలు కూత వినిపించి ఉలిక్కిపడి ఆలోచనల నుంచి బయట పడ్డాను. ప్లాట్ ఫారం మీద కోలాహలం ఎక్కువ వుంది. నా సామాను తీసుకుని, కూలీ, హైదరాబాద్ కంపార్టుమెంటు వైపుకు పరుగెత్తు తున్నాడు. పరుగు లాంటి నడకతో అతన్ని అనుసరించాడు. ఒకరిద్దర్ని ఢీ కొని క్షమాపణ చెప్పుకుని ముందుకు వెళ్ళాను. కూలీ కన్పించడం లేదు. నాకు గాబరా వేసింది. హైదరాబాద్ కంపార్టుమెంటు కన్పించగానే ప్రాణం లేచి వచ్చింది. పెద్దగా తొక్కిసలాట లేదు. కాని జనం బాగానే తోసుకుంటున్నారు. ఎలాగో వీలు చేసుకుని డోర్ దగ్గర రాడ్ పట్టుకుని ఒక కాలు ఫుట్ బోర్డు మీద వేసి రెండో కాలు ఎత్తానో లేదో. ముక్కుకు ఎవరిదో మోచెయ్యి పొడుచుకుని కళ్ళ ముందు రంగు రంగుల నక్షత్రాలు గిర్రున తిరిగాయి. అంత బాధ లోను ఒక చెవ్వు నుంచి తప్పుకున్న కళ్ళజోడు పడిపోకుండా పట్టుకున్నాను. అదృష్టం కొద్దీ అది కింద పడలేదు. అసలే ఈ సారైనా ఉద్యోగం వస్తుందో లేదోనని బెంగగా వుంది. చిన్నప్పటి నుంచి అలవాటైన కళ్ళజోడు లేకపోతే నా మొహం ఎలావుంటుందో ఊహించుకోవడానికి నాకే భయంగా వుంటోంది. ఇంటర్వ్యూకు కళ్ళు చికిలిస్తూ వెళితే ఏం బావుంటుంది? కుడికాలు కంపార్టుమెంటులో పెట్టానో

లేదో, వీపుకు ఏదో గట్టిగా తగిలింది. ఒక్కసారిగా రైలుకు రెక్కలొచ్చి ఎగిరి పోతున్నట్టూ, దాని రెక్కలు పట్టుకుని నేను వేలాడు తున్నట్టూ అనిపించింది. విచ్చిపోతున్నట్టున్న నాడుల్ని కూడ దీసుకుని నిలదొక్కుకున్నాను.

ఓ యువతి నన్ను తోసుకుంటూ ముందు కంపార్టు మెంటులోకి వెళ్ళింది. ఆమె చేతిలో చిన్న పెట్టె వుంది. నా వీపుకు తగిలిందేదో వెంటనే అర్థం అయింది. అమాంతం ఆమెను నమిలి మింగి జీర్ణించుకోవాలనిపించింది.

కాని వెంటనే నాకు నాసామానుసంగతిగుర్తువచ్చింది. ముందుకు రెండు అడుగులు వేశానో లేదో నా సామాను తెచ్చిన కూలీ కన్పించి, సామాను సర్దిన చోటు చూపించాడు. కూలీకి డబ్బులిచ్చి ఇరుగ్గా వున్నా థర్డుక్లాసు బర్తు మీద ముసలి వాళ్ళ మధ్య ఇరుక్కుని కూర్చున్నాను.

"సరిగ్గా కూర్చో!"

నేను చివ్వున తలెత్తి ఎదురు బెర్తుమీద సరిగ్గా నా కెదురుగా కూర్చున్న ఆమెను చూశాను. ఆవిడే! ఎడంకాలు మీద కుడికాలు క్రాసుగా వేసుకుని, మేము ఇద్దరం కూర్చున్న సీటులో ఒక్కర్తే కూచుని పైగా పక్కావిడ్ని జరగమంటున్నది. ఆవిడ అన్న తీరూ, ఆ వేష భాషలూ, ఆ దర్పం చూసి, పాపం ఆమెకు కుడి పక్క కూర్చున్న పల్లెపడుచు భయపడి మరీ ముడుచుకు కూర్చుంది. ఎడం వైపు ఎవరూ లేరు. కిటికీ పక్కగా బాగా స్థలాన్ని ఆక్ర

మించుకుని కూర్చున్న ఆ యువతిని నేను పైనుంచి కిందకు చూశాను.

అసలు వయసు చెప్పడం కష్టమే. గిట్టని వాళ్లయితే నల్భై దాటాయి అనొచ్చు. కాని నాకు మాత్రం 30.35 కు మధ్య వుంటుం దనిపించింది. వేషం మాత్రం ఇరవై ఐదు లోపు వయస్సు గల నవయువతిలా వేసుకుంది.

ఇంతలో నల్లగా పోత పోసిన విగ్రహంలా వున్న ఓ కార్మిక యువతి మాసిన చీరతో వచ్చి నిల్చుంది. ఇద్దరు కూర్చునే చోటును ఆక్రమించుకుని కూర్చున్న ఆమెను కొంచెం జరగమని అడిగింది. ఆమె తనను కానట్టు నిర్ల క్ష్యంగా ముఖం తిప్పుకుని కిటికీలో నుంచి బయటకు చూస్తూ కూర్చుంది.

"ఏవమ్మోయ్ నీకే చెప్పేది అసంట జరుగు" అంటూ దాదాపు ఆమె ఒళ్ళో కూర్చున్నట్టే కూర్చుంది జబర్దస్తీగా. ఆవిడ ముందు ఉలిక్కిపడి, ముఖం చిట్లించు కుని జరిగి కూర్చుని ఆ స్త్రీని కొరకొరా పైనుంచి కిందకు చూడసాగింది.

కొంగా, సన్యాసి కథ గుర్తొచ్చి నాకు నవ్వొ చ్చింది.

"అనాగరిక జంతువులు. మురికి మనుషులు" అంది దురుసుగా ఆమె.

"ఏటమ్మోయ్ మహా పేలుతున్నావ్!" ఆ స్త్రీ

మళ్ళీ నోరెత్తు తంతాను అన్నట్టు అన్నది. దాంతో ఆవిడ బిక్కచచ్చిపోయి నా వంక చూసింది కోపంగా.

"అదేమిటి" మధ్యలో నేనేం చేశాను?" అనాలనిపించింది. వస్తున్న నవ్వును పెదవుల మధ్య బంధించి ఆమె ముఖంలోకి చూశాను. ఆమె నన్ను ఆపాదమస్తకం ఆవలించకుండానే నా పేగులు లెక్కపెట్టేలా చూస్తూంది. కాని నేను ఆవలించినా ఆవిడ నా పేగులు లెక్కపెట్టలేదని ఆవిడ ముఖమే చెబుతోంది.

ఇంకా నొప్పి పెడుతున్న ముక్కూ, వీపూ, రైలు ఎక్కేప్పుడు ఆవిడ చూపిన సభ్యత, నాగరికతల్ని గుర్తు చేశాయి.

ఆవిడ తన సీట్లో ఇబ్బందిగా కదిలింది. ముఖం గంభీరంగా పెట్టి, తను అసలు థర్డుక్లాసులో ప్రయాణం చెయ్యవలసిన వ్యక్తి కాదన్నట్టు కూర్చుంది.

నేను చూసీ చూడనట్టు ఆమెను గమనిస్తున్నాను. ఆవిడ హ్యాండ్ బ్యాగ్ తెరిచి పెన్, డైరీ బయటకు తీసి ఏదో నోట్ చేసుకుని మళ్ళీ బ్యాగ్‌లో పెట్టి నా కేసి చూసింది. అదంతా నేను చూడాలనీ, తను మామూలు మనిషి కాదని నిరూపించుకోవాలనీ పడే అవస్థ అని ఇట్టే అర్థం అయింది నాకు. అందుకే ఆమెను చూడనట్టే, ఎదురుగా కూర్చున్న అందరిలో ఆమెకు నాతో మాట్లాడాలని వుంది. తనను పరిచయం చేసుకోవాలని వుంది. తను ఈ థర్డు క్లాసు మనిషి కాదని నా ముందు నిరూపించుకోవాలని

వుంది. నేనే ముందు ఆమెను పలకరించాలని కూడా వుంది. కొందరి భావాలు ఇట్టే తెలిసి పోతాయి వాళ్ళు చెప్పకుండానే. వాళ్ళ ప్రతి కదలికా వాళ్ళను పరిచయం చేస్తాయి. నేను అవతల మనిషి ఆవలించకుండానే పేగులు లెక్క పెట్టగలనని ఆమెకు తెలియదు పాపం. అందుకే నేను మరీ బెట్టుగా, నిర్లక్ష్యంగా కూర్చున్నాను.

"ఎందాకా వెళుతున్నావ్?" సన్నాయి నొక్కులు నొక్కుతూ వినిపించింది.

ఆ ఏకవచన ప్రయోగానికి ఉలిక్కిపడ్డాను. మళ్ళీ నన్ను కాదేమోలే అనుకున్నాను.

"నిన్నే అడుగుతూంట!"

నాకు వళ్ళు మండిపోయింది. ఆవిడ కంఠంలో అహంకారం, ముఖంలో గర్వం చూస్తూవుంటే ఆవిడ సంగతేమిటో తెలుసుకోవా లనిపించింది.

"హైదరాబాద్! నువ్వు!" అన్నాను అంతకంటే గట్టిగా ఒక్కొక్క శబ్దాన్నే నొక్కుతూ.

ఆవిడకు మాత్రం నా ఏకవచన ప్రయోగము బాగానే గుచ్చుకుంది నేను అనుకున్నట్టే.

"హైదరాబాద్." అంది ముఖం కొంచెం ప్రక్కకు తిప్పుకొని. నేను వెళ్ళే హాయిదరాబాద్ నువ్వు రావడం ఏమిటి అన్నట్టుంది ఆవిడ ధోరణి.

"హాయిదరాబాదులో ఏం చేస్తున్నావూ?" సాగదీసింది

"ఇంటర్వ్యూకు వెళుతున్నాను" అనబోయి "పనిచేస్తున్నాను!" అన్నాను మరికొంచెం రాగయుక్తంగా.

ఆ తర్వాత అడగబోయే ప్రశ్న ఏమిటో నాకు తెలుసు. అందుకే ఆ అవకాశం ఇవ్వకుండానే "నువ్వేం చేస్తున్నావు?" అన్నాను.

నేనేదో అడగరాని ప్రశ్న అడిగినట్టు సీట్లో కదిలి, నిటారుగా కూర్చుని, ఏవగింపుగా చూసింది.

"నేనేమీ చెయ్యను. చెయ్యాల్సిన అవసరం నాకు లేదు." అన్నది పోట్లాటకు సిద్ధంగా వున్న ధోరణిలో.

ఉద్యోగం చెయ్యడం, స్వతంత్రంగా జీవించడం హేయమైనట్టూ, ఆ అవసరం ఏర్పడటం మహా పాపం అన్నట్టూ చాలా మంది మాట్లాడతారు.

"ఏమో! ఎందుకు అవసరం లేదో?" అన్నాను వ్యంగ్యంగా.

"ఎందుకేమిటి? మాది చాలా పెద్దకుటుంబం. మా నాన్నగారు చాలా గొప్పవారు. ఎం. పి." అంది తడుముకోకుండా.

పనిచేసే వాళ్ళంతా తక్కువ కుటుంబాల వాళ్ళయినట్టూ, బీదతనం అపరాధం అని వున్న ఆమె ధోరణికి నా వళ్ళు మండిపోయింది. ఆమెకు ఒకపాఠం నేర్పించకుండా వదలకూడ దనిపించింది.

"మీ నాన్నగారి పేరేమిటి?" ఆమె కళ్ళలోకి సూటిగా చూశాను.

"రామానుజం!"

"ఆ పేరుగల వాళ్ళెవరూ ఆంధ్రప్రదేశ్ నుంచి ఎం. పి. లేరే?"

ఆమె కొంచెం యిబ్బందిగా కదిలి సర్దుకుంది.

"రిటైర్ అయ్యారు."

నేను నోరు తెరుచుకు చూశాను. "ఎం. పి. గా రిటైర్ కావడం ఏమిటీ?" అన్నాను. ఆవిడ తన పొరపాటు గ్రహించి ముఖం ముడుచుకుంది.

"అంటే ఎక్స్ ఎం. పి. అనా మీ ఉద్దేశ్యం?"

ఆవిడ అనుకోకుండా పకపకనవ్వింది. నేను విస్తుబోయి చూశాను. ఇందులో అంతగా నవ్వాల్సిన విషయం ఏముందో నాకు బోధపడలేదు.

"సరదాగా మా నాన్నగార్ని రిటైర్డు ఎం. పి. అని ఎగతాళి చేస్తారు. పొరపాటున అదే మాట అనేశాను." అన్నది. తన తెలివికి తనే మరోసారి పగలబడి నవ్వింది.

నేను కళ్ళప్పగించి చూస్తూ వుండిపోయాను ఏమనాలో తోచక.

"ఏం పని చేస్తున్నావ్?" ధీమాగా అడిగింది. కాలు మీద కాలు వేసుకుంటూ.

"ఆఫీసు సూపరింటెండెంట్?"

"జీతం ఎంత వస్తుంది?"

"ఆరు వందలు." తడుముకోకుండా అనేశాను.

నా సమాధానం ఆమెకు కొరడా దెబ్బలా తగిలినట్లుంది. ముఖంలో ఏదో బాధ, కళ్ళలో ఈర్ష్య. నా మందు పని చేస్తోంది. అంతటితో ఆమెను వదలదల్చుకోలేదు.

"మా నాన్నగారు కూడా చాలా చాలా గొప్పవారు. మంత్రిపదవిచేసి వదిలేశారు. నాకీ ఉద్యోగం అక్కర్లేదు. ఏదో సరదాగా చేస్తున్నాను" అన్నాను ఆమెను రెచ్చగొడుతూ.

"మంత్రి పదవా? ఎప్పుడు? ఎక్కడ?" కోపంగా అడిగింది.

"మీ నాన్నగారు ఎం. పి. గా చేసినప్పుడే. ఆయన వున్న చోటే" అన్నాను ముసిముసిగా నవ్వుతూ.

ఆమె ముఖం తెల్లకాగితంలా మారింది ఓ క్షణం.

"నీకు పెళ్ళయిందా!" మాట మార్చటానికి అడిగిందనుకున్నాను.

"కాలేదు ... కాదు ... చేసుకోలేదు." అన్నాను.

"మా ఆయన కలెక్టర్!" ఇప్పుడు చెప్పు ఏం చెబుతావో అన్నట్టు వుంది కంఠం.

"బిల్లు కలెక్టరా?" అడగాలనిపించింది. కాని అంత అసభ్యంగా ప్రవర్తించలేక మానుకున్నాను.

మరోసారి ఆమెను పైనుంచి కిందకు చూశాను. పత్తర్ ఘట్టిలో దొరికే చౌకబారు సిల్కుచీరా, లాడ్ బజారులో అమ్మే పూసల దండా, చేతికి మట్టిగాజులూ ...

"నాకు సింపుల్‌గా వుండటం యిష్టం?" అన్నది నా భావాలను గ్రహించి.

"కాలాంతకురాలే?" అనుకున్నాను.

"అదేమిటి కలెక్టరు భార్య మరీ యింత చౌకబారు వేషంలో వుండటం. అబ్బే మీ హోదాకు బొత్తిగా అతకటంలేదు. పైగా ఈ థర్డ్ క్లాసు ప్రయాణం"

ఆమెముఖం నల్లబడింది.

"ఫస్టుక్లాసు టికెట్ దొరకలేదు. మా వాళ్ళు వెంటనే బయలుదేరమని టెలిగ్రాం యిస్తే బయలుదేరాను. మాకు విజయవాడలో పెద్ద బంగళా వుంది." అన్నది మాట మారుస్తూ.

"మాకూ వున్నాయ్ రెండు" అనేశాను అతి తేలిగ్గా.

"ఎక్కడ? ..." కోపంతో బుసలు కొడుతూ అడిగింది.

"అక్కడే మీ బంగళా ప్రక్కనే. మీ బంగళాకు ఇరు ప్రక్కలా వున్న ఆ రెండు పెద్దపెద్ద బంగళాలు ఎవరి వనుకున్నావ్? మావే" అన్నాను తన్ను కొస్తున్న నవ్వును బలవంతంగా ఆపుకుంటూ.

"నేను చెప్పిందంతా అబద్ధం అనుకుంటున్నావా?..." అంది జీరవోయిన కంఠంతో.

"అబ్బే నిజమే అనుకున్నాను — అందుకే నేనూ నిజమే చెప్పాను." అన్నాను నిరసనగా చూస్తూ.

"ఆమె గిర్రున ముఖం తిప్పుకున్నది. కిటికీ బయటకు తల పెట్టి, ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని కారు చీకట్లో తిలకిస్తోంది.

ఈ భార్యలు ... తమ భర్తల గొప్పతనాన్నీ-హోదానూ యిలా రైళ్ళలో, బస్సుల్లో కన్పించిన వాళ్ళందరి ముందూ పనికట్టుకుని చాటుకుంటూ ఎందుకు తిరుగుతారో నాకు అర్థంకాదు. వీరికి ప్రత్యేకమైన వ్యక్తిత్వాలంటూ వుండవా? లేక ఇంకా కలల్లోనే బతుకుతూ, వాస్తవ జీవితంలో వాటికి సమన్వయం కుదరక తలకిందులవుతూ అందరి ముందు అబద్ధాలు చెప్పుకుంటూ అంతరాత్మను జోకొట్టుకుంటారా? అందుకే ఈ రకం వాళ్ళంతా నాకు పొట్లపాదులూ, కాకర తీగల్లా కన్పిస్తారు. అందుబాటులో వున్న ఏ ముళ్ళకంచెకో అల్లుకొని, తర్వాత మారాకు తొడిగేందుకైనా వీలు చిక్కక లోలోపల కునారిల్లుతూ వుంటారు.

"అబ్బా!" అంటూ ఒక్కసారిగా ఆవిడ తల లోపలకు తీసుకుంది. కన్ను నులుపుకోసాగింది. కంటిలో రైలు బొగ్గు పడివుంటుంది. చెప్పొద్దూ నాకు నిజంగానే ఆవిడమీద జాలి వేసింది.

"అయ్యో బొగ్గు పడినట్టుంది." అనుకోకుండానే అనేశాను.

ఆవిడ సమాధానం చెప్పలేదు. కన్ను నలుపుకుంటూ కూర్చుంది.

"అలా నలపకండి!" అంటూ నేను లేచి ఆమె దగ్గర కెళ్ళి కన్ను ఊదాను.

కొంత సేపటికి బాధ తగ్గినట్టు ఆమె కన్ను తెరిచింది. కన్ను ఎర్రగా వుంది. ఆ నల్లటి ముఖంలో ఒక ఎర్రకన్నూ, ఒక తెల్లకన్నూ. ఫన్నీగా కన్పించింది. ఆమె కొంచెం రిలీఫ్‌గా వెనక్కు వాలి ఆపలించింది.

పాపం చాలా బాధ పెట్టానేమో! కొంచెం మలాం పట్టీ వేద్దాం అనుకున్నాను.

"మీ పేరు తెలుసుకో వచ్చునా!" మర్యాద వుట్టి పడే కంఠంతో అడిగాను.

ఆవిడ చివ్వున తలెత్తి చూసింది. ఓ క్షణం ఆశ్చ ర్యంగా నా ముఖంలోకి చూసింది.

"మిసెస్ కైలాసంగారు." అన్నది. ఆ ప్రశ్న కోసమే ఎంతో కాలంగా ఎదురు చూస్తున్న దానిలాగ.

"అరె! మిసెస్ కైలాసంగారు గారు మీరేనా? సారీ! మీ పేరు తెలియక ఏదేదో వాగేశాను. మీ గురించి చాలా విన్నాను.

ఆమెకళ్ళు... కాదు తెల్లగావున్న కన్ను మాత్రం తళుక్కుమన్నది.

"గారు గారు? ఏమిటి?" పకపకా నవ్వింది.

"మీ పేరు మిసెస్ కైలాసంగారు అని చెప్పారు గదండీ? మీ అంతటి వ్యక్తిని కేవలం పేరుతో ఎలా పిలువ గలను చెప్పండి! అందుకే మర్యాదగా మరో గారు చేర్చాను." అన్నాను వినయం నటిస్తూ

"బలేదానివే!" ఆప్యాయంగా చూస్తూ, ముద్దుగా అన్నది.

స్టేషన్ వచ్చింది. బండి ఆగింది. టీ కుర్రాణ్ని పిల్చి రెండు గ్లాసులు అందుకుంది. ఒకటి నాకు అందించబోయింది.

"వద్దండీ!" అన్నాను చెయ్యి చాపకుండానే.

"ఫర్వాలేదు. తీసుకో!"

"రాత్రిపూట టీ త్రాగితే నిద్రరాదు."

"మంచిదేగా? ఈ తొక్కిసలాటలో నిద్రవచ్చినా ఎక్కడ పడుకుంటాం? కులాసాగా కబుర్లు చెప్పుకుంటూ హాయిదరాబాద్ చేరుకోవచ్చు." అంది బలవంతంగా గ్లాసు నా చేతికిస్తూ.

ఇలాంటి వాళ్ళ ఆప్యాయతకూ కోపానికి అట్టే దూరం వుండదు. ఒకదాన్ని ఒకటి ఒరుసుకుంటూ ప్రక్క ప్రక్కనే వుంటాయి.

"వద్దండీ ప్లీజ్!" అన్నాను.

"అయితే నేనూ తాగను!" అన్నది. చిన్నపిల్లలా బుంగమూతి పెడుతూ.

ఆ సరసం భరించలేక గ్లాసు అందుకున్నాను. రెండు గుటకలు వేసి గ్లాసు టీ కుర్రాడికి అందించాను. "కలెక్టరు గారిభార్య ఈ టీ తాగడం ఏమిటి?" అనాలనిపించింది.

"మనదేశ ప్రజలకు ఫుడ్ వేల్యూ తెలియదు."

నేను గతుక్కుమన్నాను.

"నేను ఈ విషయం మీద చాలా చాలా ఆలోచించాను. ఉపన్యాసాలు ఇచ్చాను. మనవాళ్ళు ఎందుకూ పనికిరానివాళ్లు. ఒక్క పనీ సరిగా చెయ్యలేరు. మన దేశం బాగుపడమంటే ఎలా బాగుపడుతుంది? నాలాంటి వాళ్ళకు కంఠశోష మాత్రమే మిగులుతుంది. ఇంగ్లీషువాడు వుండగా దేశం ఎట్లావుండేది? ఈ నిరుద్యోగ సమస్యా, ఆకలిచావులూ ఆ రోజుల్లో ఎప్పుడైనా విన్నామా? ప్రతివాడూ వళ్ళొంచి పని చేసేవాడు. నల్లవాడు చెబితే నల్లవాడు వింటాడా? తెల్లవాడి పద్ధతే వేరు. ఆ రోజుల్లో నల్లబజారు వుందా, నల్ల కరెన్సీ వుందా? ఆహా! నాకు తెలియక అడుగుతాను. ఆ విషయాలు ఎప్పుడైనా అనుకోవడం విన్నామా? ఆ రోజుల్లో కలెక్టర్లను సి. ఐ. బి. పట్టుకుందని విన్నామా? ఆఫీసరుగా పని చెయ్యాలంటే తెల్లవాడికిందే పని చెయ్యాలి. ఆ రోజుల్లో నేను చదువుకొనే రోజుల్లో గెజిటెడ్ ఆఫీసరు సంతకం కావాలంటే ఎంత కష్ట పడాల్సి వచ్చేది? ఇవ్వాళ ప్రతి అడ్డమైనవాడూ ఒక గెజిటెడ్ ఆఫీసర్." అనర్గళంగా మాట్లాడుతోంది. నేను వింటూ, ఆమె కళ్ళలో కదలాడే కసిని చూస్తున్నాను.

"మిసెస్ కైలాసంగారూ! మీరుకూడా కొంతకాలం గెజిటెడ్ ఆఫీసరుగా పనిచేశారనుకుంటాను."

ఆమె ముఖం ఒక్కసారిగా "హండ్రెడ్ వాట్సు బల్బులా వెలిగింది." చేశాను. మా డైరెక్టర్ నేను లేకుండా ఒక్క పనీ చేయలేకపోయేది. ఎక్కడికి వెళ్ళాలన్నా నేను

కూడా వుండాల్సిందే. ఏపని చేయాలన్నా మిసెస్ కైలాసం —ఎవరితో మాట్లాడాలన్నా ... మిసెస్ కైలాసం ... మిని ష్టర్ దగ్గరకు వెళ్ళాలంటే మిసెస్ కైలాసం – నా పేరు మా డై రెక్టరు నోట్లో ప్రతినిముషం నానుతూ వుండేదంటేనమ్ము."

"అవునట, ఆవిడ ఒట్టి అప్పలమ్మటగా? రాజకీయ పక్షుల రెక్కల నీడలో ఆ కుర్చీ దొరికిందటగా? కుర్చీ మీద రెండు కాళ్ళూ పెట్టుకొని, తనకిష్టమైన వాళ్ళను, ముఖ్యంగా మగవాళ్ళను చుట్టూ కూర్చోబెట్టుకొని, వళ్ళు బరుక్కుంటూ, అప్పలమ్మ కబుర్లు చెప్పేదటగా?" అన్నాను ఉద్రేకంగా జానకిని ఆవిడ పెట్టిన బాధలు గుర్తుచేసుకుంటూ.

మిసెస్ కైలాసం, ఓ క్షణం ఆశ్చర్యంగా నా ముఖం లోకి చూసింది.

"నీ కెవరో గిట్టనివాళ్ళు చెప్పి వుంటారు. ఆమెకు నేనంటే మహా అభిమానం. ఆమె తర్వాత ఒక మగ ఆఫీ సరు వచ్చాడు. నా శక్తి సామర్థ్యాలను అర్థం చేసుకోలేని మూర్ఖుడు. అయినా మగవాడి దగ్గర పని చెయ్యటం ఏమి టని రాజీనామా యిచ్చేశాను. పైగా యింత అవినీతి ప్రబలి పోయిన గవర్నమెంటులో నాలాంటి వాళ్లు వుండలేరు. పైగా మా వారిది ఒకటే గొడవ రిజైన్ చేయమని! అందుకే చేశాను." అన్నది గతాన్ని జ్ఞాపకం చేస్తుకుంటూ.

"సారీ మిసెస్ కైలాసం. నేను మరోలా విన్నాను. మీకు రివర్షన్, వచ్చిందటగా? ఎన్. జి. ఓ. గా చస్తే పని చేయనని రాజీనామా ఇచ్చారట. అయినా మీకు ఉద్యోగం

చెయ్యాల్సిన అవసరం ఏముందిలెండి? అంత పెద్దకుటుంబంలో పుట్టి అసలు సర్వీసులో ఎందుకు చేరారో నాకు అర్థంకావడం లేదు." అన్నాను.

మిసెస్ కైలాసం ముఖంమీద అజ్ఞాత హస్తం ఏదో గట్టిగా కొట్టినట్టు కళ్ళల్లో లోతుగా బాధ కన్పించింది.

"ఎవరు చెప్పారు? ఆ జానకేనా?" విసురుగా అడిగింది.

"జానకి ఎవరూ?" అన్నాను తెలియనట్టు నటిస్తూ.

"అవిడే. నేను రాజీనామా ఇచ్చాక నా ఉద్యోగం లోకి వచ్చిందిలే. మహా తలపొగరు" కోపంతో పెదవులు వణికాయి.

"ఆమెను మీ ప్లేసులో గెజిటెడ్ చేసి మిమ్మల్ని రివర్టు చేశాకనే రాజీనామా ఇచ్చారని విన్నాను. అయినా ఈ ముష్టి ఉద్యోగం మీ కెందుకండీ? మీకు తగిన ఫీల్డు రాజకీయాలే అనిపిస్తుంది." అన్నాను.

ఆమె నా కేసి చూసింది. ప్రశంసా పూర్వకంగా. చివరకు ఆమె యోగ్యతను గుర్తించగలిగిన నా తెలివితేటల్ని మెచ్చుకున్నట్టు చిద్విలాసంగా నవ్వింది.

"అవును అమ్మాయ్! అందరూ అలాగే అంటారు. నాకూ అలాగే అనిపిస్తుంది. ఈ రాజకీయ నాయకుల్లో బొత్తిగా నిజాయితీ ఉండటం లేదు. దేశాన్ని పెడత్రోవ పట్టిస్తున్నారు. చూస్తూ వుంటే నా రక్తం వుడికిపోతుంది.

నా లాంటివాళ్ళు కొందరైనా రాజకీయాల్లో వుంటే కానీ దేశం బాగుపడదని తెలుసు కాని మా వారు గవర్నమెంటులో టాప్ అఫిషియల్ కావడం వల్ల ఏమీ చెయ్యలేకుండా వున్నాను. కొంతమంది నాయకులూ, రచయితలూ విప్లవం పేరుతో యువతరాన్ని పెడత్రోవ పట్టిస్తున్నారు. మన పవిత్ర భారతదేశంలో హింసకు స్థానంలేదు. అహింసతోనే ఇంగ్లీషు వాళ్ళని ఎదుర్కొన్నాము. వల్లవాడిని ఎదుర్కోవడానికి హింస కావాలా- గాంధీ సిద్ధాంతాలు నాకు ఉగ్గుపాలతోనే వంట బట్టాయి. అప్పుడు నాకు ఐదేళ్లుంటాయి. ఒకసారి నన్ను నాన్నగారు వార్ధా తీసుకెళ్ళారు. బాపూజీ నన్ను ఆప్యాయంగా దగ్గరకు తీసుకుని, వళ్ళో కూర్చోపెట్టుకొని తల దువ్వారు. నేను చాలా గొప్పదాన్ని అవుతానని ఆ నాడే గాంధీజీ చెప్పారు. నేను ఇంటి దగ్గర ఖద్దరు తప్ప కట్టను. కర్చీఫు కూడా ఖద్దరే వాడ్తాను. బయటికి వస్తున్నప్పుడు ఆఫీసరు భార్యగా ఇష్టం లేకపోయినా ఈ వేషం వెయ్యక తప్పదు." అంటూ కొంచెం ముందుకు వంగి చిన్నగా రహస్యం చెబుతున్నట్టు "మా నియోజక వర్గంలోని పెద్దలందరూ పోయిన ఎలక్షన్స్‌లో నన్ను నిలబడి తీరాలన్నారు. మిసెస్ కైలాసం లాంటివారు పాలక వర్గంలో ఒక్కరు వున్నా చాలన్నారు. చేసేది లేక, మా వారి ఉద్యోగాన్ని కూడా లక్ష్యపెట్టకుండా ఆ మాత్రం త్యాగం చెయ్యడానికి ఒప్పుకున్నాను.

"అవును, మీరు ఎలక్షన్స్‌లో నిల్చుని ఓడి పోయారని విన్నాను."

అవును? ఐదు ఓట్లలో పోయింది." అన్నది ముఖం మార్చుకుంటూ.

"అదేమిటండీ! డిపాజిట్ కూడా గల్లంతయిందని చదివాను పేపర్లో. మూడెకరాల సుక్షేత్రం లాంటి మాగాణి పోగా, పాపం బట్టల షాపులో ఖాతా మిగిలి పోయిందని కూడా విన్నాను" అన్నాను కొంటెగా చూస్తూ.

మిసెస్ కైలాసం ముడుచుకు పోయింది. అసలే చిన్నగా వున్న ముఖం చింతాకంత అయింది. ఆ ముఖం చూస్తూంటే జాలి వేసింది.

"వేస్తారు వేస్తారు - ఎందుకు వెయ్యరూ? పేపర్ల వాళ్ళకు కావాల్సింది అవాకులూ చవాకులేగా? మన ప్రజలు మూర్ఖులు. మంద, గొర్రెల మంద, మాబ్. వాళ్ళకు ఓటు విలువ తెలిస్తేనా? ఎవరికి ఓటు ఇవ్వాలో మన మందకు తెలిస్తే మన దేశం ఏనాడో బాగు పడేది" కోపంగా అని వెనక్కి వాలి కళ్ళు మూసుకుంది. "ఇక నాతో మాట్లాడకు!" అన్నట్టు వుంది ఆమె ధోరణి.

నేను ఆమెనే చూస్తున్నాను.

అకస్మాత్తుగా కళ్ళు తెరిచి ముందుకు వంగి నా ముఖం లోకి ఓ క్షణం పరీక్షగా చూసింది.

"మాడమ్మాయ్! మనలో మాట!" రహస్యం చెబుతున్నట్టు ముందుకు వంగి గొంతు తగ్గించి, నాకు అలా మాట్లాడే వాళ్ళంటే మహా చిరాకు. నేను ముఖం చిట్లించాను. అదేమీ గమనించని ఆమె ప్రారంభించింది.

"అసలు నేను ఓడిపోవడానికి కారణం కులతత్వాలూ, ముఠా రాజకీయాలూను. ఆ నియోజక వర్గంలో మన "బి" లకు అసలు స్థానమే లేదు. "కె" ల డామినేషన్ ఎక్కువ. వాళ్ళను ఎదిర్చి నిలబడగల కులం ఆ నియోజక వర్గంలో "యన్" ఒక్కటే, వాళ్ళిద్దరికీ పడకపోతే మన "బి" లను రెండు వర్గాల వాళ్ళూ సపోర్టు చేస్తారు."

'ఈ బి. కె. యన్' లు. ఏమిటో అర్థం కాక నేను తెల్ల ముఖం వేసి, వెర్రి చూపులు చూస్తూ కూర్చుండి పోయాను! ఆమె ధోరణిలో చెప్పుకు పోతోంది.

"ఈ 'యస్' లకు అసలు బుర్రే వుండదు. వట్టిమంద. ఈ 'కె' లు 'యన్' లు వాళ్ళను బెదిరించీ, లంచాలు పెట్టీ ఓట్లు పట్టేస్తారు. మన 'బి' లకు వున్నదల్లా బుర్రే? తెలివి తేటలే మనకు ఆస్తి. మనకు ఓట్లు ఎవరిస్తారు చెప్పు? అందుకే ఈ దేశం ఇట్లావుంది" అని నా ముఖంలోకి సంతృప్తిగా చూసింది.

ఓ ఐదు నిముషాలు ఆలోచిస్తే గాని ఆమె కోడ్ వర్డ్సుకు అర్థం తెలిసింది కాదు. తెలిశాక మరీ వళ్ళు మండి పోయింది. "బి" అంటే బ్రాహ్మలనీ "కె" లంటే కమ్మ వారనీ, "యన్" అంటే నాయుళ్ళని, "యస్" అంటే షెడ్యూల్ కులాల వారనీ అర్థం చేసుకున్నాను.

"సారీ. మిసెస్ కైలాసం! మీరనుకున్నట్లు నేను "బి" ని కాదు అన్నాను నొక్కుతూ.

ఆమె ఉలిక్కిపడి నా ముఖంలోకి చూసింది. "ఇంత సేపూ నిన్ను "బి" అనే అనుకున్నానే ! మరి ఏం కులం?" అన్నది. "బి" కాదని ముందే తెలిస్తే అసలు నీతో మాట్లాడనే పోదును అన్నట్టు వుంది ఆమె ధోరణి.

"మానవ కులం!" అన్నాను గంభీరంగా ముఖం పెట్టి.

ఓ క్షణం దెబ్బ తిన్న దానిలా అయి పోయింది. వెనక్కి వాలి కళ్లు మూసుకుంది.

నాకూ నిద్ర ముంచుకు వచ్చింది. వెనక్కి వాలి కళ్ళు మూసుకున్నాను.

ఒక్కసారిగా వెనక్కూ ముందుకూ ఊగి బండి ఆగింది. నేను కళ్ళు తెరిచాను. అది వరంగల్ స్టేషను. అప్పటికే మిసెస్ కై లాసం లేచి తల కిటికీలోకి పెట్టి ప్లాట్ ఫారం వైపు చూస్తోంది.

నీరుకావిధోవతీ, షర్టూ, ఉత్తరీయంలో ప్లాట్ ఫారం మీద పచార్లు చేస్తూన్న ఓ నడి వయస్సు మనిషి మిసెస్ కైలాసాన్ని చూసి, గుర్తు పట్టినట్టు చిరునవ్వుతో దగ్గరకు వచ్చాడు.

"బాగున్నావా? హయిదరాబాద్ కేనా?"

"అవును." భయం భయంగా నాకేసి చూస్తూ.

"కైలాసం ఇప్పుడు ఢిల్లీ రూట్ లో వున్నట్టు చెప్పాడు. గట్టివాడే. మొన్న రైల్లో కలిశాడు. టికెట్ అడి

గాడు. టికెట్ చూశాక కాని మంచీ చెడూ మాట్లాడలేదు." అన్నాడు ఆ పెద్దమనిషి.

నేను మిసెస్ కైలాసం ముఖంలోకి చూశాను చిరునవ్వుతో. ఆమె ముఖం పాలిపోయివుంది. అకస్మాత్తుగా ఆత్మీయుల మరణ వార్త విన్న వ్యక్తి ముఖంలా వుంది ఆమె ముఖం.

రైలు కూత వేసింది. ఆ పెద్ద మనిషి వెళ్ళిపోయాడు. మిసెస్ కైలాసం చివుక్కున్న లేచి సూట్ కేసు తీసుకుని డోర్ వైపు నడిచింది.

"అదేమిటండీ? ఇక్కడ దిగుతున్నారేం? మీ కలెక్టర్ గారు కారు తెచ్చారా ?"

ఆమె వినిపించుకోకుండా చరచరా వెళ్ళిపోయింది. నేను ఆమె వెళ్ళిన వైపే చూస్తూ ఎంతసేపు వుండిపోయానో తెలియదు.